

ПРИЛОГ КЊИЖЕВНОМ ТРЕТМАНУ ЈЕДНОГ НАРАТИВА

Петар Сарић, *Митрова Америка*, „Просвета”, Београд 2012

Историји српске друштвене стварности познат феномен – одлазак исељеника из руралних динарских простора наративне културе у потрагу за бољим животним условима на амерички континент почетком 20. века и повратак дела тих печалбара као ратних добровољаца у Првим светским ратом захваћену отаџбину – узрочник је једног другачијег, наративног феномена. Основа тог наратива лежи у каснијим причама повратника, које су, најпре усменим казивањем, достигле одређени степен сопствене митологизације у делу националне колективне свести. Управо стога што је одлазак везан за социјални интерес а повратак за колективно-национални, ови мотиви добијају на значају у склопу укупности промишљања једне културе, па њихово увођење у мотивску основу приповедне прозе, као што бива у случају романа *Митрова Америка* Петра Сарића, има своје оправдање у светлу поетичког третирања повратничке дилеме. Заснован на овом *америчком нараћиву*, Сарићев роман даје слику живота главног лика и његове породице, коју наткриљује психолошким нијансирањем осветљена дилема не о повратку, који је по сили приче и назначењима поменутих наратива неминован, већ о његовом узроку. Суштина разлога повратка као основ психолошке битке главног јунака, расплиће се између питања да ли се повратник враћа из потребе да се одазове позиву угроженог макроколектива – народа, или из жеље да побегне од незадовољства животом у микроколективу – породици, заснованој у туђини.

На више места у роману провејавају сентенцијски интониране мисли које у виду апотеозе универзалном значењу *приче* и предимензионираности њених моћи (*Онај ко слуша причу може проћи зрђе од оног који је преживео каиасирофу*) сугеришу однос према причи и причању, говору и казивању, традиционално негован у завичајном ареалу наративне културе с којег главни јунак долази – околини Никшића у Старој Херцеговини. Овај однос према причи, одређен традиционалним специфичностима наративне културе на простору географског порекла главног јунака, не би био сама по себи функционална и самодоволна поетичка датост, да се у роману суптилним трансформацијама не доводи на ниво резонантних аутопоетичких пропламсаја (*Прича која се не мијења, није прича*). Могућности тумачења самог наслова, којим је овај роман већ у иницијалној позицији обременен сугестијом исељеничко-повратничког *америчког нараћива*, кристалишу се у интерпретативној слутњи да Митрова Америка може бити само – Америка из Митрове приче. У читаочевој свести – поготову оној која у свом искуству поседује овакву врсту наратива као део породичне сторије или личне митологије

– тај Митар постаје својеврсни предачки еквивалент, сурогат препознатог носиоца приче, а његова прича знак пре-познавања. Позицију овог мушког наративног принципа писац у роману ипак не етаблира као поетичку неупитност, већ је поетички растреса дајући на паралелном плану и слику женског доживљаја живота у Америци. Речи Митрове супруге (*Наџа Америка*) интерпретативно интересантном завршном позицијом у романескној материји, као да, опречношћу у смислу доживљаја туђине, упућују на наслов кинематографског остварења Горана Паскаљевића са сличном тематиком – *Туђа Америка*.

Дело које се у својој тематској заснованости ослања на мотиве исељеничког, избивалачког, сеобничког, чији су главни протагонисти скривено озвучени оним, за српску културу и књижевно-уметничку традицију иконичним ускликом *ојсселијсја*, поставља самом овом тематском интенцијом пред себе високе циљеве, стојећи у вредносном смислу управо спрам традиције којој припада, а која му, у смислу вредносних очекивања, због обилатог третмана поменутих мотива, може представљати оптерећење. Ни специфични поступак употребљавања наслеђеног односа према причи – оног који глорификује њену универзалну моћ и има обележја скоро религијског доживљаја, и транспоновања тог односа у својеврсну аутопоетичку одлику, није сасвим непознат у модерној српској прози (нешто слично може се регистровати, на пример, у прозним и есејистичким текстовима Сарићу генерацијски блиског писца Радослава Братића). Ипак, у овом се делу наилази на прегршт књижевно-уметничких елемената који чине да оно на вредносном плану не плаћа исувише велики данак овим већ рабљеним тематским и поетичким моментима.

Лука БАЉ